Nattséns gård i kvarteret Tygvävaren.

En trädgård mitt i Alingsås.

SLU
Bebyggelsemiljöns gröna kulturarv. LP0512.
Våren 2010
Hans-Erik Andreasson

Trädgården en kålgård under 1700-talet.

Trädgården kan spåras så långt tillbaka som till manufakturtiden. På Wilhelm Kruses karta från 1726 ringlar Lillån genom delar av tomten och den används då som kålgård. Efter den stora branden 1749 då stora delar av de södra delarna av staden brann ner gjordes stadskartan om efter den tidens ideal med raka gator och Lillån stensattes och rätades ut. På Forsells karta från 1761 framgår detta tydligt. På Striedbecks karta "Geometrisk charta öfver Alingsåhs" från 1750 är kvarteret delad med två ägare: Societeten dvs manufakturverken (U1) och flanelltryckare Rydberg (U2). Båda tomterna användes till odling av jordfrukter.

Charta öfver Alingsås med närmaste belägenhet, affattad åhr 1726 af framlidne Landmätaren Wilhelm Kruse.

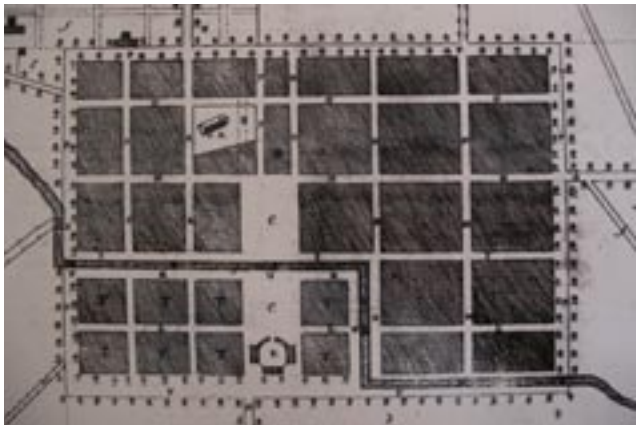

J. Forsells karta från 1761.

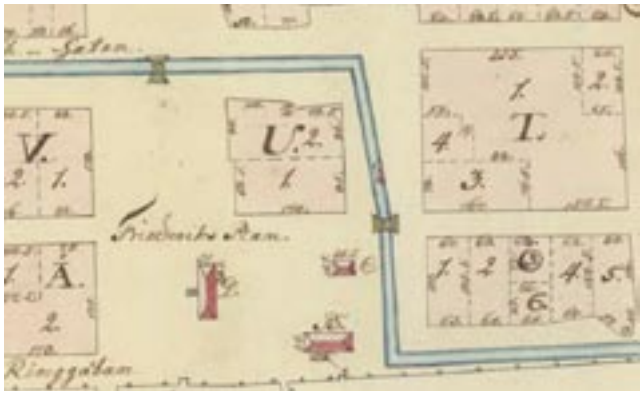

Detalj av Striedbecks karta: "Geometrisk charta öfver Alingsåhs" 1750.

Detalj av Gustaf Ljunggrens "Karta öfver staden Alingsås med dertill lydande egor." 1856.

På Ljunggrens karta från 1856 är kvarteret markerat med (d). Det lilla huset i hörnet är stadens häkte. Andra byggnader än stadens egna är inte inritade på kartan. Nattséns trädgård är här markerad med grönt, alltså någon form av träd eller odling.

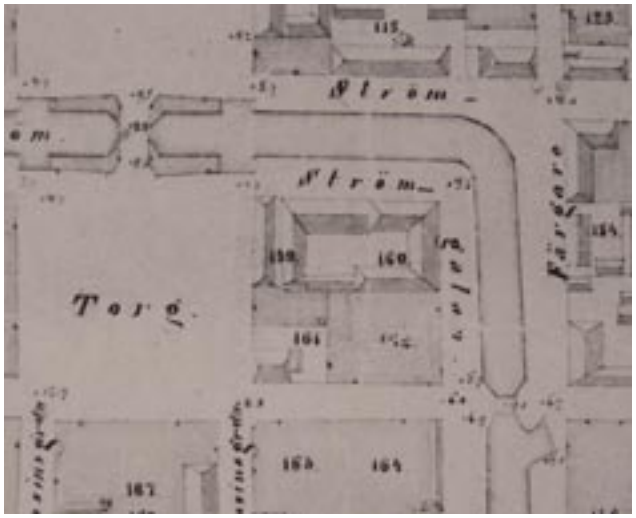

Karta med tomtindelning från 1876. Kopia från Alingsås museum.

Kvarteret var sedan 1760-talet i fyra tomter. De två norra tomterna var under 1870-talet bebyggda med bostads- och gårdshus runt en gemensam gård. Fastigheten på tomten (ovan benämd 160) har har varit i en enda familjs ägor sedan 1791 då karduansmakare Anders Nattsén köpte den. Byggnaden har förändrats delvis under åren med rivningar och tillbyggen. Den intilliggande obebyggda tomten (162) köptes av Nattsén 1850. Trädgården är den enda av Alingsås alla 1800-talets stadsträdgårdar som fortfarande är just en trädgård.

Trädgården under 1800-talet.

Augusta Andersson föddes i Medelplana 1847 men bodde i Alingsås sedan 1849 med sina föräldrar. Fadern arbetade där som skomakarmästare och gästgivare. [1]
Birgitta, barn i huset under 1920- och 1930-talet, berättar om sin farmor Augusta:
Som ung gick hon ofta förbi Nattsénska gården. Där inne kunde hon se hallon och fina krusbärsbuskar. När hon såg de fina krusbären tänkte hon:
- När jag blir stor ska jag gifta mig med han som bor där, så jag får smaka på krusbären. Och mycket riktigt: 1870 gifte hon sig med garvare Edvard Nattsén som då var 36 år. [2] Birgitta berättade att Augusta hade med sig rotskott från rosor och planterade dem runt planket. Enligt POM´s rosinventerare Eva Böhlin-Andreasson är rosorna av sorterna ‘Blush Damask’, ‘Maidens Blush’, ‘Maxima’ och ‘Rosa Dumalis’.

Mot Plangatan växte ett stort päronträd. Detta fotograferades 1962 av Gustaf Ewald. Det hade då en omkrets av 1,95 meter vid brösthöjd. Trädet blåste ner 1964.

Alingsås museum.

Trädgården under 1900-talet.

I trädgården växte flera stora björkar vid planket mot Bryggaregatan. Dessa blåste ner vid stormen 1969. Bakom björken växer ett päronträd som fortfarande finns kvar. Blommande rudbeckia. Bilden är tagen den 16 augusti 1925 med autochrom teknik. Foto Rickard Åhman. Alingsås museum

Trädgårdsinteriör 1920-talet. Birgitta och farmor Augusta. Pioner, rosenbuske och päronträd. Foto Rickard Åhman. Tillhör Alingsås museum

Trädgårdsinteriör 1930-talet. Äppleträdet till vänster om barnen finns ej kvar. Ur snön sticker rosorna upp. Foto Rickard Åhman. Alingsås museum

Våren 1961. Per Nattsén vattnar blommorna.

Trädgårdsinteriör 1960-talet. Björkstam och rosor. Foto privat

Trädgårdsinteriör 1960-talet. Päronträd och rosor. Foto privat

Trädgården karaktäriseras av grusade gångar och fruktträd. Stora buskage av rosor, ett päronträd, ett antal plommonträd och ett flertal äpplen bla ett Åkerö finns som dominerande växter och gör trädgården till en lummig oas under sommaren. Enligt Birgitta fanns de flesta fruktträden, bortsett plommonen, redan när hon var liten. Päronträdet som växer vid gaveln har en omkrets av 1,35 m i brösthöjd. Hallon och krusbär odlas fortfarande. Bland buskarna kan nämnas en småblommig doftande schersmin med en omkrets av 5 m vid marken. Ett bestånd av syrén med flera döda stammar täcker en yta av 11 m i omkrets och rotskotten bildar en berså åtminstone för små barn. Stora bestånd av rudbeckia och såpnejlika finns.

Åkerö är mycket gammalt och har "alltid" funnits. Någon gång har det gått sönder så att det idag ur roten växer två stammar.

Ett annat äppleträd har en omkrets av 110 cm innan det förgrenar sig.

Ett bestånd av syren

Schersmin. Enligt uppgift är den småblommig enkel och doftar.

Rabatt med dagliljor.

Vårlök.

Rosor.

Skiss över delar av växtbeståndet.

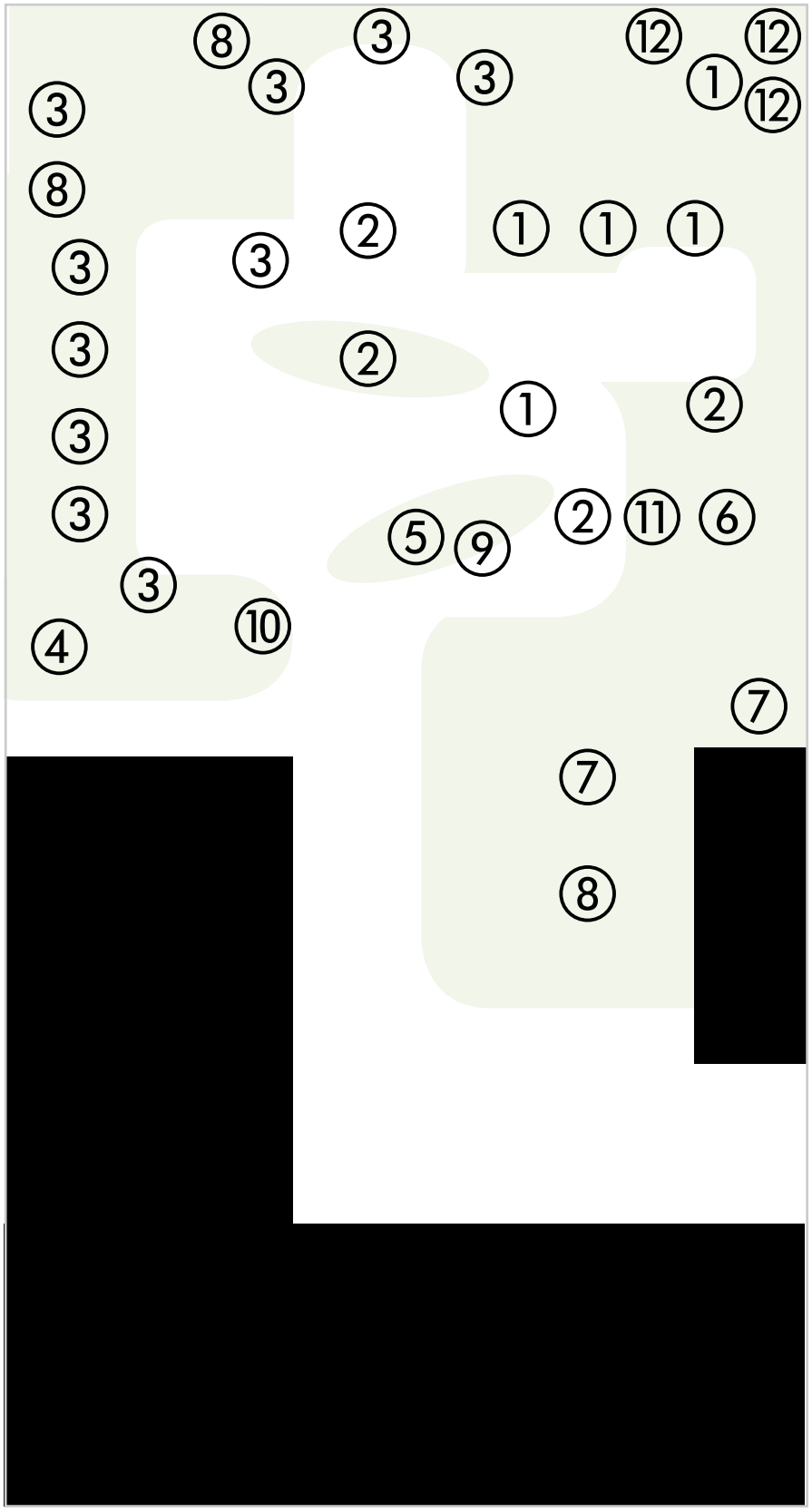

1. Plommon
2. Äppleträd
3. Rosor
4. Päron
5. Dagliljor
6. Hallon
7. Syren
8. Schersmin
9. Pion
10. Clematis
11. Krusbär
12. Rhododendron

Källor.

1. Husförhörslängder för Alingsås stadsförsamling. (Alingsås släktforskarförenings arkiv)

2. Vigselbok för Alingsås stadsförsamling. (Alingsås släktforskarförenings arkiv)

Intervjuer.

Birgitta Rudskager, född Nattsén, Gerd Nattsén och Staffan Nattsén.